

Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Sylwii Niewczas pt. *A positive aging approach to later-life language learning. The Polish older adults' perspective.*

Nauka języków obcych w późnej dorosłości, szczególnie w tzw. Uniwersytetach Trzeciego Wieku, co raz bardziej zyskuje na popularności m.in. jako sposób na zachowanie sprawności poznawczych, a także integrację społeczną uczniów-seniorów. Tym samym zagadnienie nauczania i uczenia się języków obcych w tej grupie wiekowej stanowi nowy i zyskujący na popularności obszar badawczy. Rozprawa doktorska Pani mgr Sylwii Niewczas wpisuje się w ten trend, tym samym poszerzając aktualny stan wiedzy o nową perspektywę. Stosując założenia psychologii pozytywnej bada ona, w jaki sposób instytucje edukacyjne mogą wpływać na pozytywne doświadczenia w uczeniu się języka obcego przez uczniów-seniorów. Tak sformułowany temat uważam za oryginalny i ważny społecznie.

Przedłożona do oceny rozprawa liczy 317 stron, składa się z pięciu rozdziałów: dwóch teoretycznych i trzech opisujących przeprowadzony projekt badawczy, tj. projekt badania (rozdz. III), analizę i omówienie wyników (rozdz. IV) oraz implikacje dla geragogiki języka obcego (rozdz. V). Tak skonstruowany układ pracy uważam za spójny i logiczny. Dodatkowo praca zawiera załączniki z zastosowanymi narzędziami badawczymi oraz obszerny spis ponad 500 źródeł bibliograficznych, co świadczy o rzetelnie wykonanej kwerendzie przez doktorantkę. Należy podkreślić, że odniosła się ona do wszystkich wcześniejszych prac badaczy polskich w przedmiotowej tematyce oraz do kluczowych źródeł zagranicznych.

Rozdział pierwszy przedstawia definicje ucznia seniora, wytyczne dla ich edukacji wskazane w dokumentach m.in. OECD, Światowej Organizacji Zdrowia, ONZ, Komisji Europejskiej. Opisuje zmiany biologiczne i psychologiczne starzejącego się mózgu, a także przedstawia zarys geragogiki edukacyjnej jako subdyscypliny oraz badań prowadzonych w jej zakresie w Polsce i na świecie. W rozdziale tym ze szczególnym zainteresowaniem przeczytałam sekcje dotyczące biologicznych i poznawczych aspektów starzenia się. Autorka

umiejętnie i klarownie przedstawiła skomplikowane procesy neurologiczne związane ze starzeniem się mózgu, w tym zmiany w pamięci, inteligencji płynnej, funkcjach wykonawczych, a także w odczuwanych emocjach. W rozdziale drugim Autorka przedstawia proces starzenia się z perspektywy psychologii pozytywnej i w kontekście uczenia się przez całe życie. Zwraca uwagę na rolę tzw. pozytywnych instytucji edukacyjnych. Jednocześnie charakteryzuje społeczną sytuację i stereotypizację seniorów w Polsce.

Reasumując, część teoretyczna porusza zagadnienia adekwatne do przedstawionego projektu badawczego, jednocześnie pokazując, że Doktorantka posiada wszechstronną i pogłębianą wiedzę nt. wielorakich zagadnień z językoznawstwa stosowanego tj. od zmiennych indywidualnych poprzez koncepcję dobrostanu i założenia psychologii pozytywnej po wytyczne polityki językowej. Uważam, że zagadnienie to zostało wyczerpująco opisane. Jako przedmiot do dyskusji chciałabym poddać następującą kwestię: Autorka kilkakrotnie pośrednio daje do zrozumienia, że nauczanie seniorów ma wiele cech wspólnych z nauczaniem dzieci. Ponieważ nauczanie tej drugiej grupy wiekowej stanowi moje szczególne zainteresowanie, ciekawa jestem, jakie cechy wspólne i różnice Autorka widzi w nauczaniu tych dwóch grup.

Z kolei projekt badawczy składa się z kilku pomniejszych badań, tj. analizy dostępnych podręczników do nauczania uczniów w wieku senioralnym, obserwacji lekcji, wywiadu w grupach fokusowych seniorów oraz przekrojowego badania ankietowego wśród słuchaczy Uniwersytetów Trzeciego Wieku. Tak obszerny projekt badawczy pozwolił na wielostronną analizę procesu nauczania. W szczególności doceniam skupienie się na istotnych elementach skutecznej edukacji językowej tj. podręczników, metodyki prowadzenia zajęć, kompetencji nauczyciela. Doceniam bardzo jasny i transparentny opis każdego badania, sposobu doboru, znaczenia i konstrukcji narzędzia, analizy uzyskanych danych zarówno jakościowych, jak i ilościowych. Podoba mi się, że Autorka opisuje i uzasadnia sposób konstrukcji kwestionariusza w odniesieniu do przeczytanych źródeł. Pozwala to mniej doświadczonym badaczom na replikację badania oraz udoskonalenie własnego warsztatu badawczego. W analizie jakościowej badaczka zastosowała analizę tematyczną z wykorzystaniem specjalistycznego oprogramowania MAXQDA, natomiast w badaniu ilościowym statystyki opisowe. Mój niedosyt budzi brak bardziej zaawansowanych analiz statystycznych, co zresztą zauważa sama badaczka w ograniczeniach badania, proponując analizę wg zasad głównych komponentów

(ang. Principal Component Analysis). Chciałabym się dowiedzieć, w jaki sposób wykorzystalaby ją badaczka w kolejnych badaniach. Podobnie odczuwam niedostateczną akcentację psychologii pozytywnej w prowadzonych badaniach, szczególnie w badaniu fokusowym i ankiecie, co zapewne wynikało z koncentracji na opisie pozytywnych instytucji, a nie dobrostanu indywidualnych osób. Ciekawa jestem, o jakie kwestie wzbogaciłaby Doktorantka pytania wywiadu i/lub ankiety, gdyby miała okazję przeprowadzić swoje badania ponownie.

Za bardzo wartościowe uważam podsumowanie całej pracy w rozdziale piątym, tj. omówienie wyników, a w szczególności zestaw 10 wytycznych/wskazówek dla nauczycieli chcących pracować z uczniem seniorem, propozycja programu nauczania, a także przykładowe scenariusze lekcji. Wskazówki te powstałe w oparciu o uzyskane wyniki, wyraźnie wskazują, jak efektywnie można łączyć teorię z praktyką.

Cała praca jest napisana niezwykle starannie zarówno pod względem stylistycznym, jak i redakcyjnym. Nie zauważam żadnych usterek językowych. Wyraźne i kolorowe grafy i tabele ułatwiają zrozumienie materiału. Autorka umiejętnie korzysta ze źródeł. Praca jest niezwykle syntetyczna, mimo że porusza wiele zagadnień i korzysta z licznych źródeł. Nadmienię, że dla większej przejrzystości, można było zaakcentować odpowiedzi na poszczególne pytania badawcze poprzez podtytuły w sekcji 5.1. Jednak tym, co doceniam najbardziej, jest obecny w całej rozprawie „głos Autorki”. Wywód jest jasny i spójny, każdy akapit zawiera wyraźne zdanie wprowadzające. Autorka często podsumowuje poruszane kwestie odautorskim komentarzem. Dodatkowo każdy rozdział kończy się podsumowaniem, w którym Autorka jasno przedstawia swój stosunek do przedstawianych treści. Wszystkie te fakty wskazują na dogłębne rozumienie poruszanych zagadnień, dzięki czemu tekst czyta się bardzo dobrze.

Reasumując, uważam, że rozprawa doktorska mgr Sylwii Niewczas spełnia warunki określone w art.13.1. ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym tj. stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a Doktorantka wykazuje ogólną wiedzę teoretyczną w zakresie językoznawstwa oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej. Tym samym wnoszę o dopuszczenie mgr Sylwii Niewczas do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

Joanna Poluka-Jurkiewicz